

Varen langs de limes

romeinen

nu

De Romeinen op Nederlands water

Instructieblad voor leerkrachten

Nederland staat bekend als een waterland. In de Romeinse tijd was dat niet anders. Deze lessenserie gaat in op het belang van de Nederlandse rivieren voor het Romeinse leger en de Romeinse marine. Ook ontdekken leerlingen hoe in de gebieden rondom de limes de eerste multiculturele samenleving van ons land is ontstaan.

In dit instructieblad geven wij u een korte toelichting op het leerlingenwerkboek en antwoordsuggesties voor de bijbehorende opdrachten.

Inhoud:

- I. De Romeinse Limes: water als grens
- II. Classis Germanica: In dienst van de marine
- III. Victoria, een Romeins schip van nu

Doel

In deze lessenserie leren leerlingen meer over de rol van de Nederlandse rivieren in de Romeinse Tijd en de sociaal-culturele ontwikkelingen die daaraan verbonden waren. Zij leren hun **eigen omgeving** en haar geschiedenis daardoor beter te begrijpen. Hiervoor maken ze **gebruik van bronnen** en leren zij meer over **historische figuren en gebeurtenissen**.

Hiermee sluit deze lessenserie aan bij de **kerndoelen 'Tijd'** binnen het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld', **het canonvenster 'Romeinse Limes'** en bij **het tijdvak 'Grieken en Romeinen'**.

Vereiste kennis

Voor deze lessen is het belangrijk dat de leerlingen **een algemeen beeld** hebben van de Romeinse tijd in Nederland en de limes in het bijzonder.

Benodigheden

Voor dit werkboekje is het handig om **pen, potlood en gum** bij de hand te houden. Voor een enkele vraag is er een rekenmachine of een kladblaadje nodig.

Tijdsduur

Dit lesprogramma bestaat uit drie hoofdstukken. Het is aan te raden zeker **40 tot 50 minuten per hoofdstuk** uit te trekken, het liefst verspreid over verschillende lesdagen.

Informatie en aanvullende materialen

Op het Onderwijsplatform voor de Romeinse tijd in Nederland is een grote verscheidenheid aan lesmateriaal en inspiratie voor leerkrachten en leerlingen te vinden. Het onderwijsplatform is te vinden op www.romeinselimes.nl/onderwijs.

Antwoorden en suggesties

I. De Romeinse Limes: water als grens

Opdracht 1.1

Vind de juiste betekenis van de Latijnse woorden/plaatsnamen. Let op dat enkele van plaatsnamen terugkomen in de volgende opdracht.

<i>Limes</i>	grens	<i>Vicus</i>	dorp
<i>Via</i>	weg	<i>Colonium</i>	stad
<i>Albaniana</i>	Alphen aan de Rijn	<i>Laurium</i>	Woerden
<i>Trajectum</i>	Utrecht	<i>Castellum</i>	fort (of kasteel)

Opdracht 1.2

Vul de kaart aan. De limes volgt hier de oude loop van de Rijn en haar zijrivieren.

1	Katwijk aan Zee	4	Woerden
2	Leiden	5	Trajectum
3	Albaniana	6	Nijmegen

Opdracht 1.3

a) De juiste combinatie moet zijn:

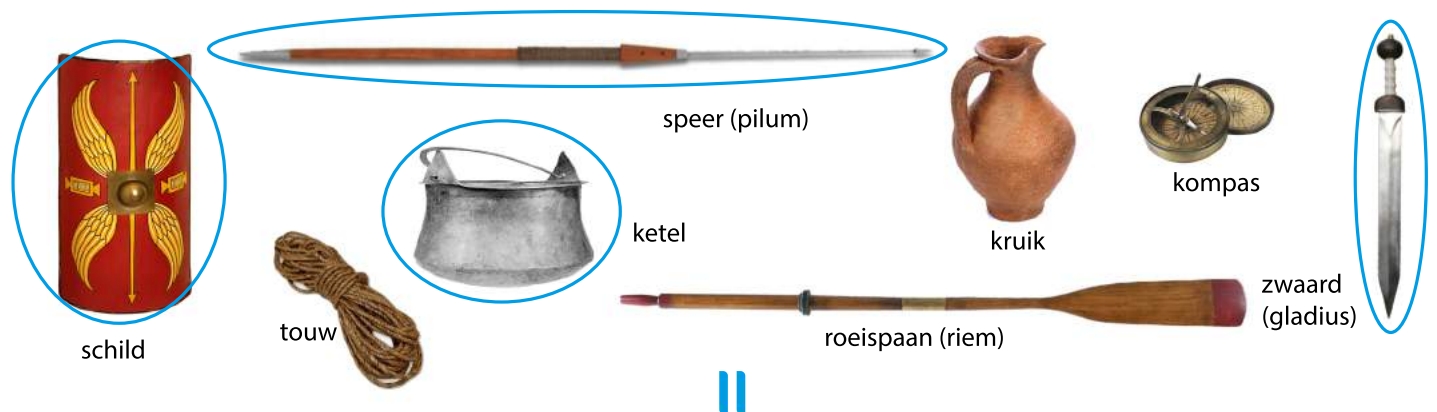

b) Deze mensen kwamen naar de stad op zoek naar werk, om handel te drijven of omdat zij de grens moesten bewaken.

II. Classis Germanica: In dienst van de marine

Opdracht 2.1

Een milites droeg altijd zijn eigen wapenuitrusting, inclusief de potten en pannen. Hij was niet verantwoordelijk voor het roeien of navigeren van het schip. Dus de juiste items zijn:

Opdracht 2.2

Drie redenen waarom de lokale bevolking dankbaar was zijn:

- 1) Het ondersteunen van het landleger in hun strijd tegen vijandige stammen.
- 2) Het beschermen van de handelsroutes, waardoor handeldrijven en reizen over grote afstanden veiliger werd.
- 3) Het bestrijden van piraterij.

Opdracht 2.3

De triemes waren echte zeeschepen. Zij waren veel te groot om te kunnen varen op de smalle en ondiepe rivieren van ons land. Ze waren niet snel en wendbaar genoeg om vijanden of piraten te kunnen achtervolgen.

Opdracht 2.4

Vrije opdracht. Let er vooral op dat de leerlingen een onderscheid kunnen maken tussen de drie soorten bemanningsleden: de roeiers, de matrozen en de soldaten. Zij hadden ieder hun eigen taak op het schip, namelijk: roeien, navigeren en vechten.

III. Victoria, een Romeins schip van nu

Opdracht 3.1

De afstand tussen Nijmegen en Katwijk bedraagt 160km. Een voetsoldaat marcheert op een tempo van 7 km/u, dus hij zal ongeveer 23 uur ($160/7 = 22,85$) doen over deze afstand.

De Victoria vaart met 11 km/u, dus zij doet 14,5 uur ($160/11 = 14,54$) erover. Dat betekent dat een schip 8,5 uur eerder op de plaats van bestemming kan zijn. Aangezien de soldaten niet volle dagen roeiden of marcheerden, komt dat al snel neer op ruim één dag verschil.

Opdracht 3.2

De Victoria is ideaal voor het bewaken van de limes omdat het een snel en wendbaar schip is. Zij kan makkelijk varen op ondiepe beekjes en rivieren en makkelijk keren indien nodig.

Opdracht 3.3

De leerlingen kunnen hier een divers aantal antwoorden geven, zolang de uitleg erachter maar juist is. Enkele suggesties zijn:

- het Bataafse leger, omdat er zoveel Bataven in het leger dienden;
- het grensleger, omdat de soldaten dienden aan de grens;
- het multiculturele leger, omdat het leger uit zoveel verschillende volkeren bestond.

Opdracht 3.4

a) & b) Zie onderstaande antwoorden.

BATAVEN (bevriende stam)

CASTELLUM (fort)

CLASSIS (vloot)

COLONIUM (stad)

LAURIUM (Woerden)

LIBURNA (schip met 2 riemen)

LIMES (grens)

LUGDUNUM (Katwijk aan Zee)

MILITES (soldaten)

MONERIS (schip met 1 riem)

NAUTA (matroos)

NAVES (zeilschip)

NOVIOMAGUS (Nijmegen)

REMEX (roeiers)

TRAJECTUM (Utrecht)

TRIEMES (schip met 3 riemen)

VIA (weg)

VICUS (dorp)

c) Oplossing van de puzzel:

“Net als wij konden de Romeinen niet zonder water”